

Муниципальное общеобразовательное учреждение «Большепаратская средняя общеобразовательная школа»
Волжского муниципального района Республики Марий Эл

Рассмотрено на заседании методического объединения учителей начальных классов. Руководитель <u>Мисс Толстова М.Ф.</u> Протокол №1 « <u>28</u> » <u>августа</u> 2021 г.	«Согласовано» Заместитель директора по УВР <u>О.Ю. Гаврилова</u> « <u>10</u> » <u>09</u> 2021 г.	«Утверждаю» и.о. директора школы <u>Л.А. Томцева</u> « <u>10</u> » <u>09</u> 2021 г.
--	---	--

Рабочая программа

Наименование учебного предмета Родное чтение

Класс 1б

Учитель Захарова Ольга Витальевна

Срок реализации программы, учебный год 2021-2022

Количество часов по учебному плану всего 33 часа в год; в неделю 1 час

Планирование составлено на основе рабочей программы по родному чтению

Учебник «Азбука» С.Д.Дмитриев, В.М.Дмитриева, 2009г. издания, рекомендовано Министерством образования РМЭ

Рабочую программу составил (а) О.В. Захарова (Захарова О.В.)

С.Новые Параты
2021г.

Марий литератур программем Умылтарен возымаш

Тўналтыш школышто шочмо йылмым тунемме гоным кум кугу йыжын палдырна:

- лудаш туныктымаш, йылмым лывыртымаш, класс деч ёрдыжсё лудмаш;
- классыште да класс деч ёрдыжтё лудмаш ден йылмым вияндымаш;
- урокышто йылме вияндыме паша кугу верым налшаш, чыла лудыктымына, чыла возыктымына илыш дене пенгыдын кылдалтышаш, ончыкылан чын да пайдале корным йоча-влаклан волгалтарышаш.

Марий литератур урокын тўн сомылжо тыгай лийшаш:

- ✓ чын, икшырымын писын, умылен да сылнын лудаш туныкташ;
- ✓ марий йылме ден калык ойпого да сылнымут нерген туналтыш шинчымашым пуаш;
- ✓ шке кутырымым да ен ойлымым, тыгак книга йылмым кумылын эскераш тунемше-влаклан полшаш;
- ✓ шочмо йылмын мут поянлыкшым, куатше ден ямжым умылаш да тудын дене моштен пайдаланаш туныкташ;
- ✓ туныктышо дене пырля шочмо йылмын йыжынлажым лончылаш да тудын законлажым иктешлен кодаш;
- ✓ ум да шукым пален налаш йоча-влакым кумыландаш;
- ✓ пўсё уш-акылым вияндаш;
- ✓ литературно чаткан ойлымо да возымо йылмым пойдарен да лывыртен шогаш;
- ✓ сай, ушан книга умыр йолташыш савыраш полшаш;
- ✓ эреак тыршен тунемаш кумыландаш;
- ✓ пўртўс, айдеме да обществе нерген икшыве-влакын шинчымашыштым пойдараш;
- ✓ каллиграфический да офографический йонылыш деч посна серымашке шуаш полшаш;
- ✓ урокысо жапым моштен, шот дене кучылташ туныкташ, пашам шкевуя ыштыме тўрлө йон дене палдараш;
- ✓ йоча-влаклан творчески кушкышышт йўным ышташ;
- ✓ икте-весым пагален, шыман мутланен мошташ кумыландаш;
- ✓ сылнылыкым, моторлыкым умылен, шум-чон поянлыкым шукемден шогаш
- ✓ шочмо йылме ден сылнымут гоч нўргё ен ушышыкыжо эн ушан да волгыдо шонымаш-влакым шындараш;
- ✓ пайдале паша деч посна илен кертдыме, шочмо эл ден калыклан суапым конден кертше, ару шўм-чонан айдемым кушташ.

Личностный

Лудмаш дене:

- лудмын кулешлыкшым умылаш туныкташ; вес предмет-влакым тунеммашым куштылемдаш; шуко да чын умылен лудаш тараташ; шкемым да туням умылымашым вияндаш; сылнымутан текстым аклен мошташ; йодыш-влаклан вашмутым пуэн, шке шонымашым ойлен мошташ; йолташын каласкалымыжым аклен мошташ.
- турло теме дене кылдалтыше марий классик-влакын сылнымутан призведенийышт дене палдараш; пуртус нерген марий калыкын историйже, сай да осалым ойырен мошташ.
- сылнымутан литературы, искусствын ужашыж семын умылен мошташ тунемаш.
- шке семын лудаш кумыландаш, уш-акылжым пойдараш тунемаш.
- книга да научно-литературный литератур дене шке семын пашам ышташ тунемаш.

- туналтыш школым тунем пытарымек, йочан лудмо навикше да содержанияйым умылен моштымыжо, каласкален моштымыжо пенгыдемдалтшаш.

Метапредметный

Лудмаш дене:

- шкалан кулшо турло уверым муын мошташ тунемшаш;
- текстым ужаш-влаклан шеледен моштышаш, планым ыштышаш, сылнымут йоным муын моштышаш.
- шке шонымым умылтарен да каласкален моштышаш.
- калык коклаште шкем кучымо правилым кучылт моштышаш.
- тушкан да коктын пашам ышташ тунемшаш.

Предметный

Лудмаш дене:

- сылнын да йонылыш деч посна лудаш тунемшаш, колыштмо да лудмо текстын содержанияйжым умылаш, сылнымутан, научный текст-влак дене пашам ышташ тунемшаш.
- шке семын кулеш литературым кучылташ; словарь, справочник, компьютер дене палаш тунемшаш.
- йолташ дене кутырен мошташ, йылме нормым кучылташ тунемшаш.
- лудмо произведений почеш герой, событий нерген ойлымашым чонен мошташ, текстын содержанияйжым план почеш каласкален мошташ, текст-влакын каласкалыме, шонкалыме, радамлыме улмыштым умылышшаш.
- почеламутым сылнын каласкалаш тунемшаш.
- йолташ-влак, ача-ава, туныктышо ончылно радамлен кутырен мошташ тунемшаш.
- кутырымаште плакатым, интернет материалым кучылтын мошташ тунемшаш.

Лудаш-возаш туныктымаш, класс деч ордыжсö лудмаш да йылмым лывырттымаш

Классыште, класс ордыжто лудмаш да йылмым лывырттымаш.

Сайын лудын моштышо йочалан тунеммаште кумда корно вашкерак почылтеш. Тудлан чыла предметат куштылгырак пуалтеш. Книга дене кылым кучышо ен шканжат, весыланат куаным конда.

Лудмаш уроклаште ыштышаш сомыл изи огыл:

- ✓ чын, икшырымын писын, умылен да сылнын лудаш умбакыже туныкташ;
- ✓ сылнымутым шымлен лудын, келгын лончылаш полиаш; персонаж-влак дене пырля тургыжланаш да нунылан акым пуэн мошташ туныкташ;
- ✓ сылнымутышто сүретлыме образ-влакын сай, уда койышыштым ойыркалаш полиаш;
- ✓ сылнымутым лудаш да лончылаш кумыландыме негызеш ылышын моторлыкшым аклен шогаш тараташ;
- ✓ лудшыла, уш-акылым чын корно дене виктараш, шонкалаш, шижааш, илаш туныкташ;
- ✓ марий писатель ден поэт-влак да нунын сылнымутышт нерген туналтыш шинчымашым пуаш, литературым тунемаш ямдылаш;
- ✓ шочмо калыкын эртыме корныжо, культуржо, этический да эстетический поянлыкше дене палдараш туналаш;
- ✓ тюрлö жанран да содержаниян сылнымутым лудын, ылыш умылымашым да шум-чон моторлыкым порсынлаш;
- ✓ туналтыш литературоведческий умылымаш-влакдене палдараш;
- ✓ почеламутын ойыртемышым шижааш да поэтический кумылым нолташ;
- ✓ произведенийын сбрал йылмышым, сылнеитарыме йөнжö-влакым почын ончыкташ;
- ✓ ойлымо да возымо йылмым у кучыштышты нолталаш, творческий шүлышым вияндаш;
- ✓ содержанияй дене келышыш кумыл шижмашым ончыктен лудмашке куснаш;
- ✓ калык ойтого ден сылнымут полишмо дене йоча-влакын шум-чонешышт поро шонымаш ден волгыдо шижмашым ылыжташ да вияндаш, ончыктык ылышлан шуарен шогаш;

- ✓ *мӧнгыштӧ книгам шкевуя лудаш кумыландаш, пайдале книгам ылыш йолташышке савыраш йӧнештараш.*

«Лудшаш книгалашке» пурьшаш текст-влак социальный, этический да эстетический сынан улмышт дене чумыралтыт. Нуно шочмо элым, йылмым йӧратыше тукумым ончен куштымаште кугу суапым ыштышаш улыт.

Элнан ўшанле эрге ден ўдыр-влакшым шуарен куштымаште шочмо кундем, сар ден тыныс нерген сылнымутым лудмаш пале кышам кода. Тале писатель ден поэт-влакын возымышт, марий калыкын мунло ойпогыжо, тыгак тудын лўмлӧ енже, пайремже да модышыжо, ылыш-йӧуӧнерген текст-влак кугу пайдам пуат. Мемнан пелен ылыше пошкудо да финн-угор ешыш пурьшо родо-тукум, руш да моло калык-влакын ылышышт да сылнымутышт уш-акылыштым пайдара.

Мут мастер-влакын серымышт пўртўсым, ылышым да пашан пайдалыкшым ужын да шижын мошташ, кумылым нӧлташ да шўм-чоным аруэмдаш полшен кертыт. Идалык жап-влак нерген лудмо годым икшыве сылнылык тўняште ылышаш, тудын чонжо куанен юарлышаш.

Чыла класслаште кажне тема почеш уш-акылым вияндаш, йылмым лывырташ, ылышлан ямдылалташ кугу йӧн ышталтеш. Лудаш да сылнымут лончылаш урокын утларак жапше **(30-35 минут)** ойыралтшаш.

Произведенийым лончылышыла, тунемше-влак текстын тўн шонымашыжым муын моштышаш да ужаш-влак кокласе логический кылым рашемдышаш улыт. Герой-влакын пашаштым, койыш-шоктышыштым аклаш, персонажын молан тыге але вес семын ыштымыж нерген шке шонымыштым луктын ойлаш тўналыт. Текстлан пенгыдын энтерген, литературный геройын образшым лончылыман. Позна персонаж нерген автор мом да кузе возен, лудын кодыман да геройын образшым иктешлыман. Лач тыге шоктмо годым икшывын кӧргешыже, ушешыже эн суапле шонымаш-влак ылыжшаш улыт.

Лудмаш урок марий да руш йылме, природоведений, труд, музыка, изоискусство урок-влак дене чак кылдалтеш. Уроkyшто гына лудмо ок сите. Йоча-влак мӧнгыштӧ ятыр марла книгам, «Ямде лий» ден «Марий Эл» газетлам, «Кече» ден «Ончыко» журналам лудын шогышаш улыт. Тдланак кӧра внеклассный лудмаш манме урок эртаралтеш. **I** классыште арнян ик кечысе урокын кокымшо ужашыже ойыралтеш. **II** классыште тылзыште ик внеклассный лудмаш урок темлалтеш.

Личностный УУД (чылалан кельштарыме туныктым паша)

Шке рашемдымаш: туналтыш класслаште тунемше-влаклан викарталтше (кельштаралтше) шинчымаш радамлык;

Смыслообразований да нравственно-этический викарымаш: ен-влакын уда да сай койышыштым, янлык-влак деке чаманымаш кумылым аклен моштымаш,

Регулятивный УУД

Лудмаш уроклаште тунемше –влакын шинчымашышт ден моштымыштым тергымаш да аклымаш, Тунеме пашам шкевуя аклышаш;

Познавательный УУД (общеучебный)

Тунемше правилым палшаш да чын кучылт моштышаш,

Шке ончылан йодышым нолталын, вашмутым пуэн моштымаш.

Познавательный УУД (информационный)

Турло информацийым кучылтын мошташ туныкташ.

Тунемше-влакым правиллан викарымаш

Амал да кылым пенгыдемдымаш

Тушка да поснам ойырен танастарен моштымаш.

I класс

Лудаш-возаш (грамотлан) туныктымаш, класс деч ӧрдыжсӧ лудмаш ден йылмым лывртымаш

Лудаш-возаш туныктымаш кум йыжын гыч эрта:

- 1) лудаш-возаш ямдылалтмаш, але добукварный период;
- 2) лудаш-сераш туныктымаш, але букварный период;

3) чыла буквам пален налме деч вара лудмаш, але послебуквенный период. Кумшо период эркын-эркын тыглай лудмашке да йылмым тунеммашке вонча. Лудмашыже кутырымо йылмым вяндаш йонным ышта, серымаш – возымо йылмым. Лудамаш ден возымаш урок гыч кажне арнян внеклассный лудмашлан жап налалтеш. Туныктышо йоча-влакым книга дек шуманден шога да шке семын ешартыш книга лудаш кумыланден толеш.

Буква дене палыме лиймаш

Лудмаш да йылмым лывыртываш

Марий йылмысе йук ден буква-влак туска шот дене тунеммаш:

- икымше – гласный-влак: **у, о, ы, а, ү, ө, и, э (е);**
- кокымшо – мужырдымо йонгыдо согласный-влак: **м, л, н, й, р, н;**
- кумшо – йонгыдо мужыран пич согласный-влак: **т, к, ш, с, п, ф;**
- нылымше – пич мужыран йонгыдо согласный-влак: **д, г, ж, з, б, в;**
- визымше – йотированный гласный буква-влак: **е, я, ю, ё;**
- кудымшо – мужырдымо пич согласный-влак: **ч, х, ц, ш;**
- шымше – ойырен шогышо мягкий да твёрдый согласный-влак: **ь, ь.**

Мутым слог дене лудаш тунеммаш.

Лудмо годым гигиенический правил-влакым эскерымаш, мутлан, шинча дене книга коклаште 20-25 сантиметр кокла вер лийман, буквам парня дене огыл, а изи указке дене тукалтен кайыман, корно ынже йом манын, закладке дене пайдалыман.

Йылме лывырте паша: лудмо почеш йодышлан вашештымаш, лудмын содержанияжым шке мут дене каласкалымаш, почеламутым наизусть тунеммаш.

II пелий

Лудмаш да йылмым лывыртываш

Калык ойпого. Мыскара, оньыш-лийдымаш, лудыш, шотлеммут, мөнгешламут, тушто, калыкмут, муро, мыскара, ойбөр, түрлө йомак-влак.

Марий калык модыш-влак. «Йырге пörдын савырне», «Маска чия», «Олма погымаш» да моло модыш-влак нерген лудмаш да модын ончыктымаш.

Вольык, янлык да кайык нерген. С.Чавайнын, В.Савин, Н. Мухинын, М.Казаковын, И.Осминын, Б.Даниловын, В.Сапаевын да молынат вольыклан, янлыклан да кайыклан пöлеклыме сылнымутышт.

Пиалан йоча жап. Икшыве илышым сүретлыше сылнымут.

Внеклассный лудмаш. Туныктышо утларакшым калык ойпогым лудеш. Тудо йомак да тушто-влак дене палдара, модын ончыкташ мыскара ден изи сценке-влакым темла.

Возымаш, марий йылме да йылмым лывыртываш

Предложений. Ойлымашым предложений-влаклан шеледымаш. Предложенийште рүдө мут-влакым ойыркалымаш, **кө? мо?** да **мом ышта?** Йодыш-влаклан вашештыше шомак-влакым палемдымаш. Предложенийым куту буква дене тўналын возымаш, предложений мучашеш точкым шындымаш.

Мут. Предметым ончыктышо да **кө? мо?** йодышлан вашештыше шомак-влак. Предметын палыжым ончыктышо **могай?** йодышлан вашмутым пуышо шомак-влак. Предметын мом ыштымыжым ончыктышо да **мом ышта? мом ыштат?** йодыш-влаклан вашештыше мут-влак.

Йук ден буква-влак. Пушкыдо ден пенгыде согласный-влак. Ъ буква. Мужыран йонгыдо да пич согласный йук-влак. Шомак мучашаште нуным келшыше буква дене палемдымаш. Слог. Мутым слоглан шеледымаш. Мутым вес корныш вончыктарымаш.

Тунемме ий мучаште йоча мом палышаш да ыштен моштышаш

Йоча марий алфавитышке пурышо чыла буквам раш палышаш, мутым икшырымын слог дене але тичмаш шомак дене лудшаш, **икымше пелийыште 1 минут жапыште 15-20** мутым лудын шуктышаш; **II пелийыште – 20-25;**

- ✓ учебник гыч ончен возен налшаш, **икымше пелийыште 1 минутышто 10 буква серен шуктышаш, кокымшо пелийыште – 15 буквам;**
- ✓ текстын молан тыге лўмдалтмыжым умылтарен мошташ тўналшаш;
- ✓ посна мутым але ойсавыртышын мом ончыктымыжым умылаш тыршышаш;
- ✓ лудмо почеш туныктышын йодышыжлан вашмутым пуышаш;
- ✓ лудмын содержанийым каласкалаш тўналшаш;
- ✓ шке гыч лудмо книган лўмжым каласышаш;
- ✓ почеламутысо рифме да ритмым тогдаяш тўналшаш;
- ✓ **10-15 почеламутым наизусть палышаш.**

Тунемше йўк ден буква-влак кокласе ойыртемым палышаш: йўкым ойлена(каласена), буквам ужына, возена.

Тудо мут гыч йўк-влакым ойырен луктын моштышаш, нуным чын радамлышаш;

- ✓ гласный ден согласный йўк ден буква-влакым чын ойыркалышаш;
- ✓ шомакыште пушкыдо да пенгыде согласный йўк-влакым ончыктышаш;
- ✓ изи да кугу буква влакым арун да чаткан серышаш, тидын годым букван кўшан, ўлан да покшелан ушалтмыжым шекланышаш;
- ✓ пушкыдо согласный йўк-влакым **ь** да йотированный буква-влак дене палемден моштышаш;
- ✓ предложений гыч шомак-влакым ойырен лукшаш;
- ✓ письменный да печатный шрифт дене возымо мутым але кўчык предложенийым йонылыш деч посна серен налшаш;
- ✓ туныктышын диктоватлымыж почеш ойлымо семынак сералтше посна мут-влакым але 3-4 шомакан предложенийым чын возышаш;
- ✓ предложенийым кугу буква дене тўналын серышаш, предложений мучашеш точкым шындышаш;
- ✓ туныктышын каласыме темыж почеш 2-3 предложенийым чонышаш.

Личностный УУД: шке рашемдымаш

Регулятивный УУД: лудмаш урокышто тунемше-влакын шинчымашым да моштымашым тергымаш.

Познавательный УУД: турло мутерла дене пашам ыштымаш, библиотека дене кылым кучымаш;
Турло семын йодышым шынден лудмаш;

Коммуникативный УУД: турло йоным кучылтын, лудын моштымаш

**«Азбука» почеш лудаш да возаш туныктымаш.
1 класс.Автор-влак Дмитриев С. Д., Дмитриева В. М.
Лудмаш урок-влак. 33 шагат.**

№	<i>Урокын темыже</i>	Шагат	Тунемше-влак мом пален налшаш улыт	Тунемше-влакын сомылышт	Эрт ары ша ш жап	Эрт ары ме жап
1	«Азбука» учебник дене палыме лиймаш.	1	Книгам аралыме нерген.	Учебникым ончымышт.		
2	Предложений ден мут-влак Гласный ден согласный йук-влак.	1	Йук-влакым ойырен мошташ тунеммышт. Гласный йукын слогым ыштымыже.	Мут-влакым слоглан шеледымаш.		
3	Гласный у, о йук ден у, о буква-влак	1	У, о йук да буква дене палыме лиймаш	Йук-влакым мутлаште ойырымаш		
4	Гласный ы, а йук ден буква-влак	1	Ы, а йук да буква дене палыме лиймаш	Йук-влакым мутлаште ойырымаш		
5	Гласный и, э йук ден и, э, е буква-влак	1	И, э йук да буква дене палыме лиймаш	Йук-влакым мутлаште ойырымаш		
6	Слог.	1	Гласныйын слогым ыштымыжым	Мут-влакым слоглан шеледымаш		
7	Мут, слог, йук ден буква-влак	1	Иктешлымаш	Мут-влакын схемыштым ыштат		
8	Согласный м, л йук ден м, л буква-влак	1	М йук да буква дене палыме лиймаш	Йукым мутышто ойырымаш		
9	Согласный н йук ден буква	1	Н йук да буква дене палыме лиймаш	Йукым мутышто ойырымаш		
10	Согласный й, р йук ден буква-влак	1	Й р йук да буква-влак дене палыме лиймаш	Йукым мутышто ойырымаш		
11	Согласный н буква	1	Н буква дене палыме лиймаш	Йукым мутышто ойырымаш		
12	Тунемме согласный йук ден буква-влакым иктешлымаш	1	Иктешлаш	Мут-влакым лудыт		
13	Согласный т, д йук ден т, д буква-влак	1	Т буква дене палдараш	Йукым мутлаште ойырымаш		
14	Согласный к, г йук ден к, г буква-влак	1	К буква дене палдараш	Мут-влакым мумаш		
			2 чырык			
15	Согласный ш, ж йук ден ш, ж буква-влак	1	Ш буква дене палдараш	Мут-влакым лудын моштымаш		
16	Согласный с, з йук ден	1	С буква дене палдараш	Мут-влакым лудын		

	с, з буква			моштымаш		
17	Согласный п, б йук ден п, б буква-влак	1	П буква дене палдараш	Мут-влакым лудын моштымаш		
18	Согласный в, ф йук ден в, ф буква-влак	1	В буква дене палдараш	Мут-влакым лудын моштымаш		
19	Й ден э йукым ончыктышо е буква	1	Кунам е буква кок йукым ончыкта	Мут-влакым кычалмышт		
	Й ден а йукым ончыктышо я буква		Кунам я буква кок йукым ончыкта	Мут-влакым кычалмышт		
	Й ден у йукым ончыктышо ю буква		Кунам ю буква кок йукым ончыкта	Мут-влакым кычалмышт		
20	Согласный ч, х йук ден ч х буква-влак	1	Ч х йук да буква дене палдараш	Йукым мутлаште ойырат		
21	Согласный ц щ йук ден ц, щ буква-влак	1	Ц щ йук да буква дене палдараш	Йукым мутлаште ойырат		
			3 чырык			
22	Ойырышо ь, ь буква- влак	1	Ь да ь букван ойыртемештым ончыкташ	Мут-влакым чын лудыт		
23	Тунемме чыла согласный йук ден буква-влак	1	Иктешлаш	Мут-влакым лудыт, схемым ыштат		
24	Марий калык йомак- влак.	1	Йомак-влак дене палдараш	Йомакым лудыт, каласкалат, модыт		
			4 чырык			
25	Калык ойпого	1	Марий калык ойпого деке шумандаш	Лудыт, каласкалат, мурат, модыт		
26	Марий калык модыш- влак	1	Модыш-влак дене палдараш	Модыт, коча-кова деч йодыштыт		
27	В. Сави. Ушкал	1	В. Савин илыш- корныжым	Почеламутым сылнын лудыт		
28	Б. Данилов. Вашталтеныт. М. Казаков. Телым чодыраште	1	Янлык-влакын телымсе илышышт нерген	Сылнын лудыт		
29	Кайык-влак. К. Васин. Марий кундем. С. Чавайн. Мукш	1	Марий кундемын поянлыкше нерген	Почеламутым сылнын лудыт		
30	В. Сави. Муро кушан шочеш. Сад пакчаште. И. Осмин. Чодыраште.	1	Пакчасаска нерген	Каласкалаш ямдылалтыт		

31	О. Григорьев. Кок пуч А. Бик. Чодыраште. М. Майн. Мугланымаш	1	Чодыра нерген	Сылнын лудыт		
32	М. Шкетан. Йоча койыш. И. Осмин. Семон ден Йыван Ю. Артамонов. Вичун шольжо	1	Шонгыен деке пагалымаш	Роль дене лудыт		
33	М. Большаков. Шырчык порт. Иктешлымаш урок.	1	Йоча-влак нерген Чыла тунеммым иктешлымаш.	Роль дене лудыт Келшыше произведенийым лудмаш.		